

4. Лопухов Б.Р. История фашистского режима в Италии. – М. : Наука, 1977. – 295 с.
5. Эрнст Юнгер «На мраморных утесах». – М. : ООО «Ад Маргинем Пресс», 2009. – 256 с.
6. Лебон Г. Психология масс. – Мн. : Харвест, М. : АСТ, 2000. – с. 148.
7. Энциклопедия символов / сост. В. М. Рошаль. – М. : АСТ; СПб. : Сова, 2007. – 1007 с.
8. Советский энциклопедический словарь / [ред. Прохоров А.М.]. – М. : Советская Энциклопедия, 1989. – 1600 с.

УДК 82-1(931).09

*Петракова О.І.
(Ялта, Україна)*

ЕТНОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА СЛОВЕСНИХ ПОЕТИЧНИХ ОБРАЗІВ НОВОЗЕЛАНДСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Стаття спрямована на виявлення особливостей новозеландської мови та культури через інтерпретацію словесних поетичних образів новозеландської поезії з точки зору їхньої етнокультурної специфіки.

Ключові слова: *етнокультурна специфіка, словесний поетичний образ, метафора, культурний код, картина світу.*

Статья является попыткой выявления особенностей новозеландского языка и культуры, а также его значения для мировой культуры с помощью анализа словесных поэтических образов новозеландской поэзии на основе раскрытия их этнокультурной специфики.

Ключевые слова: *этнокультурная специфика, словесный поэтический образ, метафора, культурный код, картина мира.*

The article is directed to revealing the peculiarities of New Zealand language and culture and its meaning for world culture by means of analysis of verbal poetic images of New Zealand poetry on the basis of their ethnocultural specificity.

Key words: *ethnocultural specificity, verbal poetic image, metaphor, cultural code, picture of the world.*

Актуальність роботи зумовлена загальною спрямованістю наукового дослідження у галузі етнолінгвістики на виявлення специфіки новозеландської поезії, її вивчення з точки зору визначення особливостей новозеландської мови та значущості новозеландської поезії для світової культури. Відсутність робіт з дослідження новозеландської поезії у лінгвокогнітивному та лінгвокультурологічному ракурсі посилює актуальність обраної теми.

Теоретико-лінгвістичною підставою написання статті є системні дослідження країнознавчого, лінгвокультурологічного, лінгвістичного та літературознавчого характеру.

© Петракова О.І., 2012

Країнознавчі дослідження базуються на вивченні історії виникнення та розвитку Нової Зеландії (Г. Афанасьєва, Л. Бараковський, М. Кауфман, К. Малаховський, П. Стюарт) та її існування як незалежної країни (Л. Бараковський, М. Кауфман, Г. Томахіна). У лінгвокультурологічному аспекті розглядається взаємозв'язок мови та культури, мови та мислення та становлення етнокультурної картини світу (Л. Баєр, Д. Беярд, Т. Беляєва, В. Ощепкова, В. Телія, В. Гумбольдт, А. Потебня, Е. Сепір, Б. Уорф, А. Вежицька). Літературознавчі роботи досліджують художній образ (В. Халізов) та його зв'язок із етнокультурним контентом (Ф. Вуд, Л. Стед, А. Петриковська). Також до розгляду підпадають критичні зауваження, які надають редактори антологій новозеландської поезії (А. Керноу, Місіс Р. Вільсон, А. Петерсон, В. О'Салліван). Лінгвокультурологічний аналіз базується на дослідженнях поетичного словесного образу та його зв'язку із етнокультурним контентом (Л. Белехова, В. Маслова).

На початку ХХІ сторіччя наукова спільнота зіткнулась із проблемою сприйняття важливості культури, як одного з критеріїв сприймання дійсності та світобачення людини. Всебічні характеристики даної сфери постають центральними питаннями багатьох наук, таких наприклад як антропологія, соціологія, філософія, історія культури, когнітивна психологія [1].

До уваги лінгвістики початку ХХІ сторіччя припадає формування нового підходу для вирішення проблеми співвідношення культури та мови. Трактуючи мову як „культурного коду нації” започатковано такими видатними лінгвістами, як В. Гумбольдт, А. А. Потебня та інші [2: 3]. За В. Гумбольдтом мова розуміється у єдності із культурою. Відображення реальності культури відбувається через рідну мову та під впливом рідної мови. Мова – універсальний провідник людини у культуру. [3]. Дещо схожою до концепції Гумбольдта є гіпотеза Сепіра-Уорфа. За Е. Сепіром мова постає лише „символічним порадником до поняття культури”, постулюючи значний вплив на мислення [4: 162]. Кожна окрема нація розмірковує про навколишній світ та сприймає потік культурно-значимої інформації одиницям рідної мови [4; 5].

За подальшим розвитком нового підходу мова виявляє тісний зв'язок із ментальністю та культурно-історичною спадщиною окремого народу [4; 5]. Більшість подій минулого можна виявити через аналіз фразеологізмів, прислів'їв чи приказок. Формування людини та її національної свідомості можливе лише завдяки долученню її до мовного середовища, внаслідок і культурного. Різні нації мають своєрідне світобачення, унікальне відчуття дійсності, яке передається через мовні одиниці, що набули символічне, еталонне, образно-метафоричне значення в культурі та узагальнюють результати людської свідомості [2: 35].

Деякі лінгвісти вбачають зв'язок суспільства та мови через лексику, спираючись на країнознавчий культурний компонент слова [6]: „Вони [слова]<...>становлять безцінні ключі до поняття культури” [1 : 18]. Вважається, що для адекватного сприйняття тексту суттєво виявити національно-культурне чи культурно-історичне підґрунтя слова: визнання предмету тією чи іншою мовою, відображення дійсності у значенні слова, бачення світу представниками різних лінгвокультур [5; 6]. Проте роль мови полягає перш за все у накопиченні та транслюванні повідомлень. Дійсним хоронителем культурно-значимої інформації виявляються тексти – міфи, легенди, ритуали, обряди, фольклорні та релігійні дискурси, поетичні та прозаїчні художні тексти, фразеологізми та метафори, символи й

паремії (прислів'я та приказки), – в яких фіксується особливості етнокультурних уявлень людини про світ.

Особливу увагу привертає поетичний текст, який як найвищий ступінь втілення напрямів осмислення реального та уявного світу людиною [7: 5]. Проте твір не є лише низкою семантично, лексично та граматично пов'язаних номінацій, „вказівником буквального сприйняття інформації” [6]. Художня образність поетичного тексту розглядається у контексті домінантної ознаки поетичного тексту, та поетичного словесного образу зокрема. Відмінність історичного досвіду, культурного спадку, розходження понять мешканців певної країни значно впливає на образний світ їхніх творів, який сприймається носіями іншої культури лише під час поглибленого аналізу усіх лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів. Таким чином, особливості етнокультурного уявлення про світ виявляються у словесному поетичному образі та визначають його етнокультурну специфіку.

Особливу групу складають твори молодих країн, які стали зовсім нещодавно незалежними й намагаються вивільнити себе з-під впливу традицій та звичаїв колишніх метрополій, якою постає новозеландська поезія.

Новозеландська культура загалом виникла та розвивалась під тиском наслідування англійській традиції та її упередження щодо музики, мистецтва та особливо віршування [8: 152]. Багатьма літературознавцями новозеландська поезія сприймається як „зразок ідеального балансу між незалежним власним віршуванням, міцною англійською традицією та збільшеним впливом американської моделі” [8: 153].

Перші її паростки з'явилися у другій половині XIX сторіччя. Вірші декількох авторів цього періоду концентрували увагу на двоякості почуттів поета-колоніста – „ностальгія за однією півкулею, та чарівність іншою” [9: 17]. Новозеландська поезія другої половини XIX сторіччя мала нестійкий характер. Вона не репрезентувала особливості менталітету новозеландців, як окремого етносу, через низький рівень національної самосвідомості. Це зумовило відсутність інтересу до неї більшістю лінгвістів [8; 9].

Проте з 30-х років XX сторіччя поезія відрізняється зацікавленістю авторів до більш розширеного кола тематики. Молоді поети виявляють інтерес до соціального життя нової сформованої нації новозеландців. Поширення національної самосвідомості постає центральною проблематикою більшої частини віршованих текстів. Проте поети звертаються до історико-культурної спадщини, набутої за короткий період становлення Нової Зеландії, до особливостей географічного положення та долучають маорійський міфологічний світогляд [9; 10]. У поезії звучить новий голос, який можна визначити словами новозеландського літературознавця Е. Маккорміка, – „голос палкої юності, яка запально обурюється через несправедливість та пригноблення, який повний жалю до слабких, який презирливо відмовляється й від компромісу, й від боязливої розсудливості” [10: 581]. Проте особливістю новозеландської поезії від початку XX сторіччя й до сьогодення постає не стільки зацікавленість у різноманітній тематиці. Серед різноманітності поетів важко виокремити схожість між ними та визначити окремі групи тих чи інших авторів за стилем або літературним напрямом. Кожен вірш новозеландської поезії – це вияв індивідуального досвіду поета, набутого за недовгий термін існування нової країни. Не зважаючи на походження автора, центральною узагальнювальною ланкою їхніх віршованих текстів постає расова або історико-культурна спадщина, деякі деталі міфології

та фольклору, невідомого досі світовій спільноті [9: 21]. Отже, новозеландська поезія – це низка індивідуумів. Формування поетичної образності будується на загальному етнокультурному підґрунті. Розуміння та інтерпретація словесного поетичного образу на засадах етнокультурної специфіки допомагає в конструюванні повної картини світогляду новозеландців.

Розглянемо приклади виявлення етнокультурної специфіки словесних поетичних образів.

The breezy bluff: an' the clover that smells so over the land,
Drowning the reek o' the rubbish, that plucks the profit out o'
your hand;

That bit o' Bush paddock I fall'd myself, an' watch'd, each year,
come clean

(Don't it look fresh in the tawny? A scrap of **Old-Country**
green):

This air, all healthy with sun an' salt, an' bright with purity:

An' **the glossy karakas** there, twinkling to the big blue twinkling sea...

(*B. E. Baughan „The Old Place”* [9: 3])

У вірші „The Old Place” Б. Е. Боуген змальовує Нову Зеландію очима звичайного фермера, в якого виникають двоякі почуття до цієї землі. Автор порівнює Нову Зеландію із колишньою батьківщиною, яку вона називає „Old-Country”, підкреслюючи своєрідність нової землі через словесний поетичний образ „the glossy karakas”. Ключовим елементом метафори виступає реалія „karakas”, що в перекладі на українську визначає особливий тип дерев та кущів – корінокарпус або карака [11: 122]. Серед різноманіття рослинного світу Нової Зеландії автор обирає корінокарпус. На нашу думку, автор намагається підкреслити своєрідність Нової Зеландії, виявляючи особливості країни через властивості дерева.

Карака являє собою найкрасивіше дерево із округлою кроною. Воно може пережити різні погодні умови, проте найбільш сприятливим є клімат батьківщини рослини – Нової Зеландії. Взагалі-то рослина ендемічна, тобто на інших територіях окрім Нової Зеландії вирощують її декоративні види. Цвітіння дерева дуже красиве, проте у кімнатних умовах воно не цвіте та не має тієї ж краси крони, як у зонах природного виростання. Незважаючи на неповторність рослини, кісточка містить отруту. Ще з XIX сторіччя караку культивували та використовували маорі – корінне населення Нової Зеландії, як один з видів рослинного раціону [12].

Отже, розглядаючи перелічені нами властивості рослини, можемо визначити, що ключовий елемент метафори „karakas” імплікує образ Нової Зеландії, як найкрасивішої країни, яка може пережити будь-які політичні або економічні зміни. „Ендемічність” рослини та використання її місцевим населенням вказує на неповторність та унікальність землі, на якій вона росте. Автор нарікає на те, що Нову Зеландію важко назвати країною гостинною. Незважаючи на красу природи країни більшість рослин, як і плоди караки, отруйні. Секрет приготування знали лише маорі, які не відрізнялися дружелюбністю.

Підсилює значення ключового елемента метафори використаний епітет „glossy” – блискучий, глянсовий, привабливий зовні, складний, проте штучно багатий. Епітет допомагає змалювати привабливість Нової Зеландії для поселенців, як таку, що вражає лише

з першого погляду, але прояв її „штучності” – результат подальшого досвіду проживання на землі та деякого розчарування.

Отже, можемо зробити висновок про те, що метафора „the glossy karakas” імплікує двояке почуття фермера-переселенця до країни – любовання красою природи та розчарування через не здійснені надії.

Так само як словосполучення, речення та фразеологічні вирази, так й окремі слова можуть створювати та виражати словесні поетичні образи. Розберемо приклад з наступних рядків:

And, hark, through the empty silence and dimness
Solemnly clear,
Comes the wistful, haunting cry of some lonely, far-away
morepork,
‘Kia toa! Be brave!’

(*B. E. Baughan „From A Bush Section”* [9: 5])

У наведених вище рядках створений образ самотності, спорожнення та моря. Основний акцент образу підкреслюється останнім елементом, який виражений через словесний поетичний образ – **morepork**. На нашу думку, розкриття етнокультурного навантаження словесного поетичного образу впливає на подальше сприйняття наступних рядків вірша. Отже, у новозеландській мові слово **morepork** означає голоногу новозеландську сову [11: 142]. Це єдина місцева сова островів, що вижила. За маорійською традицією **morepork** або **ruru** (назва виникла через звуки, які птах створює під час палювання) сприймається як пильний охоронець. Його рідкісний високий проникливий крик завжди провіщає погані новини такі, як смерть. Іншими словами маленькі на вигляд сови асоціюються у місцевому населенні із вісниками смерті [13]. У прикладі єдиною живою істотою, що з’являється на тлі спустошеного змертвілого середовища, постає сова. Сприймання птаха як нічного мешканця та вісника смерті місцевим населенням допомагає у інтерпретуванні образу сови з точки зору етнокультурної специфіки. А її оклики у спустошеній тиші можна розпізнати як заклики або більш попередження перед початком ночі або наступу смерті: „Be brave!”

Ми можемо зробити висновок про те, що мова будь-якого етносу є вмістилищем культурних кодів, закладених окремим народом за час історичного розвинення. Зчитування цих культурних кодів допомагає у вимальовуванні загального уявлення етносу про навколишній світ, тобто у формуванні картини світу окремої нації. У нашому дослідженні пропонується спосіб виявлення культурно значимої про новозеландську націю під час інтерпретування словесних поетичних образів новозеландської поезії з точки зору їхньої етнокультурної специфіки. Для коректного аналізу та сприйняття словесного поетичного образу важливою ланкою постає розкриття історико-культурного підґрунтя обраного слова чи вислову, тобто етнокультурні особливості. У прикладах наведено тлумачення образів через міфологічне та повсякденне уявлення новозеландців про зовнішній світ. Отже, з обраних прикладів можемо виявити культурно значиму інформацію про те, що у житті новозеландців значну роль відіграють багатий рослинний та тваринний світ. Через образи рослин та тварин у новозеландській поезії виражається ставлення етносу до власної країни або уявлення смерті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вежицкая А. Понимание культур через средство ключевых слов / Анна Вежицкая [пер. с англ. А. Д. Шмелева]. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
2. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Издательский центр „Академия”, 2001. – 208 с.
3. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры / Вильгельм фон Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1985. – 448 с.
4. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Эдвард Сепир. – М. : Издательская группа „Прогресс”, 1993. – 656 с.
5. Уорф Б. Л. Отношение норм поведения и мышления к языку / Бенджамин Ли Уорф [пер. с англ. Под ред. В. А. Звегинцева]. – М.: Издательство иностранной литературы, 1960. – С. 135–168. – (Новое в лингвистике ; вып. 1).
6. Ощепкова В. В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии / Виктория Владимировна Ощепкова. – М. / СПб. : ГПОССА / КАРО, 2004. – 336 с.
7. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії : лінгвокогнітивний аспект : дис. ... доктора філолог. наук : 10.02.04 / Белехова Лариса Іванівна. – К., 2002. – 461 с.
8. Wood L. W. Frederick. Understanding New Zealand / Frederick Lewis William Wood. – New York : COWARD–McCANN, Inc., 1944. – 267 p.
9. O’Sullivan V. Introduction / V. O’Sullivan // An Antology of Twentieth Century New Zealand Poetry. – 3rd edit. – Auckland : Oxford University Press, 1987. – 433 p.
10. Петриковская А. С. Новозеландская литература [на рубеже XIX и XX веков] / А. С. Петриковская // История всемирной литературы: В 8 томах – М.: Наука, 1983–1994. – Т. 8. – 1994. – С. 579–581.
11. Австралия и Новая Зеландия. Лингвострановедческий словарь / [под рук. В. В. Ощепковой, А. С. Петриковской]. – М. : Рус. яз., 1998. – 216 с.
12. Жизнь растений. Карака и маори [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.zooco.com/0-plant/0-plant40-8.html.
13. Hutching G. Birds of prey – Morepork : New Zealand’s native owl, Te Ara : the Encyclopedia of New Zealand [Электронный ресурс] / Gerard Hutching. – Режим доступа : <http://www.TeAra.govt.nz/en/birds-of-prey/2>.